

STRESZCZENIE

Słowa kluczowe:

morska przestrzeń turystyczna, współpraca transgraniczna, turystyka, Interreg, region Morza Bałtyckiego

Do integracji obszarów morskich i nadmorskich prowadzi współpraca transgraniczna poprzez morskie granice, a integracja z kolei prowadzi do kreowania przestrzeni transgranicznej. Region Morza Bałtyckiego (RMB) został wybrany jako obszar badań współpracy transgranicznej prowadzącej do powstania regionu transgranicznego akwenów morskich, ponieważ w regionie od lat 90-ych XX w. miała miejsce zmiana funkcji granic z zamkniętych w kierunku otwartych, co jest podstawowym bodźcem kreowania transgranicznej przestrzeni. Od 2007 r. Morze Bałtyckie stało się *de facto* wewnętrznym morzem Unii Europejskiej z otwartymi wewnętrznymi granicami; w regionie istnieje wiele organizacji i inicjatyw mających na celu promowanie współpracy. Ponieważ we współpracy transgranicznej turystyka odgrywa kluczową rolę, a wsparcie finansowe UE poprzez programy Interreg jest istotnym czynnikiem stymulującym jej rozwój, celem rozprawy doktorskiej było wyjaśnienie specyfiki terytorialnej współpracy transgranicznej realizowanej na obszarach morskich na przykładzie Morza Bałtyckiego w ramach współpracy na rzecz rozwoju turystyki. Za główny przedmiot badań wybrano współpracę, konkretnie specyfikę i tematykę projektów dotyczących rozwoju turystyki realizowanych w regionie Morza Bałtyckiego w latach 2007 – 2013 w ramach programów Interreg IV, które prowadzą do kreowania transgranicznej przestrzeni turystycznej obszarów morskich i nadmorskich.

W pracy zastosowano autorskie podejście łączące trzy podstawowe metody, z których każda jest kompatybilna z pozostałymi: analiza kartograficzno-statystyczna z zastosowaniem GIS, klasyczne metody statystyczne, oraz jakościowe – wywiady pogłębione. Autor postawił trzy pytania badawcze:

1. *Jaki jest zasięg współpracy w projektach dotyczących turystyki transgranicznej w regionie Morza Bałtyckiego?*
2. *jakie są tematy współpracy w turystycznych projektach w regionie Morza Bałtyckiego oraz jak są zróżnicowane przestrzennie względem lokalizacji beneficjentów?*

3. *jaka jest specyfika turystycznej współpracy oraz przestrzeni transgranicznej na akwenach morskich – czym różni się ona od turystycznej współpracy i przestrzeni transgranicznej na obszarach lądowych?*

Przeprowadzone badania ilościowe i jakościowe wykazały, że trudno mówić o tworzeniu się przestrzeni transgranicznej turystycznej całego RMB. Zidentyfikowano jednak kilka obszarów, w których można obserwować intensywną współpracę pomiędzy podmiotami. Wymiar przestrzenny współpracy turystycznej cechuje duże zróżnicowanie, ponadto zostały zaobserwowane diametralne różnice pomiędzy zachodnią i wschodnią częścią regionu które sugerują, że dziedzictwo *Żelaznej kurtyny* nadal kształtuje współpracę transgraniczną w RMB.

Chociaż rozmieszczenie beneficjentów według realizowanych tematów było relatywnie równomierne, to beneficjenci, którzy realizowali projekty o tematyce związanej z tworzeniem sieci i zacieśnianiem współpracy, rozwojem produktu turystycznego, tworzeniem destynacji i marki turystycznej oraz działalnością promocyjną i ochroną dziedzictwa kulturowego, zdecydowanie byli skoncentrowani w zachodniej części regionu.

Z badań wynika, że sam fakt istnienia morza, odległość między współpracującymi partnerami i słaba dostępność transportowa są ważnymi, ale nie kluczowymi przeszkodami do współpracy w RMB. Przeciwnie, samo Morze Bałtyckie przez respondentów uznano bardziej za szansę na współpracę niż za przeszkodę. Porównując wyniki badań z literaturą, można stwierdzić, że transgraniczna morska przestrzeń turystyczna różni się w kilku aspektach od tej lądowej. Przede wszystkim, łączy ona rdzenie, w przeciwieństwie do transgranicznej lądowej przestrzeni, która łączy peryferia. Różnice pomiędzy transgraniczną przestrzenią turystyczną na obszarach lądowych i morskich widoczne są także w tym, że często znaczna część tej przestrzeni nie należy formalnie do żadnego państwa włączonego do tej przestrzeni transgranicznej – są to wody międzynarodowe. W porównaniu do transgranicznej współpracy turystycznej na obszarach lądowych, współpraca na obszarach morskich różni się m.in. wybranymi tematami współpracy - rządziej dotyczą infrastruktury i budowania produktu turystycznego, a częściej badań dotyczących przygotowania różnych spójnych strategii oraz marketingu turystycznego. Innym bardzo istotnym tematem współpracy jest tworzenie destynacji i marki turystycznej oraz budowanie wspólnej tożsamości.

ABSTRACT

Keywords:

marine tourism space, cross-border cooperation, tourism, Interreg, Baltic Sea region

Cross-border cooperation through maritime boundaries leads to the integration of maritime and coastal areas, and integration, in turn, leads to the creation of cross-border spaces. The Baltic Sea Region (BSR) was chosen as the area of study for cross-border cooperation leading to the formation of a cross-border region of marine waters because, since the 1990s, there has been a shift in the function of borders from closed to open in the region. This shift constitutes a fundamental stimulus for the creation of cross-border spaces. Since 2007, the Baltic Sea has become, in effect, an internal sea of the European Union with open internal borders, and the region is home to many organizations and initiatives aimed at promoting cooperation. Because tourism plays a crucial role in cross-border cooperation, and EU financial support through Interreg programs is a significant factor stimulating its development, the aim of the doctoral dissertation was to explain the territorial specificity of cross-border cooperation carried out in maritime areas, using the Baltic Sea as an example, within the framework of cooperation for tourism development. The main focus of the research was on cooperation, specifically the specifics and themes of tourism development projects implemented in the Baltic Sea region from 2007 to 2013 as part of the Interreg IV programs, which contribute to the creation of cross-border tourist spaces in maritime and coastal areas.

In the study, an original approach was used that combines three basic methods, each of which is compatible with the others: cartographic-statistical analysis using GIS, classical statistical methods, and qualitative in-depth interviews. The author posed three research questions:

1. *What is the scope of cooperation in projects related to cross-border tourism in the Baltic Sea region?*
2. *What are the themes of cooperation in tourism projects in the Baltic Sea region, and how do they vary spatially depending on the location of beneficiaries?*
3. *What is the specificity of tourism cooperation and cross-border spaces in marine areas - how does it differ from tourism cooperation and cross-border spaces in land areas?*

Quantitative and qualitative research showed that it is difficult to speak of the creation of a cross-border tourist space for the entire BSR. However, several areas were identified where intensive cooperation between entities can be observed. The spatial dimension of tourism cooperation is characterized by significant diversity, and there were also stark differences between the western and eastern parts of the region, suggesting that the legacy of the *Iron Curtain* continues to shape cross-border cooperation in the BSR.

Although the distribution of beneficiaries based on the themes they pursued was relatively even, beneficiaries working on projects related to network creation and strengthening, tourism product development, destination and tourism brand creation, as well as promotional activities and cultural heritage protection, were clearly concentrated in the western part of the region.

The research indicates that the mere existence of the sea, the distance between cooperating partners, and limited transport accessibility are important but not critical obstacles to cooperation in the BSR. On the contrary, respondents generally viewed the Baltic Sea as more of an opportunity for cooperation than an obstacle. Comparing the research results with the literature, it can be concluded that cross-border maritime tourism space differs in several aspects from its land counterpart. Most notably, it connects core areas, as opposed to cross-border land spaces that connect peripheries. Differences between cross-border tourism space in land and maritime areas are also evident in the selected themes of cooperation - less focus on infrastructure and tourism product development in maritime areas, and more emphasis on research related to the preparation of coherent strategies and tourism marketing. Another highly relevant theme of cooperation is the creation of destinations and tourism brands, as well as the building of a shared identity.